

KI på papir

Analoge øvelser for å forstå og vurdere KI. Skjerm brukes når det trengs. **LÆRERLIV** Fra klasserom til storsamfunn

KURS 8 · BRUKE

Dine data

Hva vet systemene om meg?

Lærerveiledning

10. trinn (forslag) · tre økter på 60 minutter · med fasit

© Lærerliv 2026 · CC BY-NC 4.0

Illustrasjon laget med KI. Personene er oppdiktete.

KURS 8: DINE DATA

Innhold

Om kurset	3
Økt 1: Hva vet de om meg?	4
Økt 2: Hva skjer med det du skriver til en chatbot?	7
Økt 3: Hva sier loven?	10
Vedlegg: Fasit	13
Kilder og kreditering	14

KURS 8

Om kurset

Hva vet systemene om meg?

Kurset har tre økter. Hver økt er planlagt for rundt 40 minutter i en time på 60, og har fire deler: fakta, praktisk arbeid, diskusjon og skriving. Elevene starter med korte notater om hva de tror, og ser på dem igjen til slutt. Hver del er merket som kjerne, utdyping eller kan flyttes. Tidene er omtrentlige.

KJERNE

UTDYPING

KAN FLYTTES

Øktene

Økt	Tittel og mål	KI-bruk
Økt 1	Hva vet de om meg? Elevene kan nevne seks typer digitale spor, forklare at spor sammen sier mer enn hvert for seg, og skille mellom det man kan slå fast, det man kan gjette og det man ikke vet.	Uten KI
Økt 2	Hva skjer med det du skriver til en chatbot? Elevene kan forklare at det de skriver til en chatbot kan lagres og brukes, vet hvor de finner reglene, og kan sortere hva som er trygt å dele.	Uten KI
Økt 3	Hva sier loven? Elevene kan forklare rettighetene innsyn, retting og sletting, vet hvordan man ber om dem, og kan vurdere om et svar er komplett.	Uten KI

Materiell til utskrift

Materiell	Fil	Papir og antall
Delingsark	delingsark.pdf	A4, ett per gruppe
Delingskort	delingskort.pdf	A4, 16 kort, ett sett per gruppe
Innsynsmal og svarbrev	innsynsmal.pdf	A4, to sider, ett per par
Sporkart og konklusjonsark	sporkart.pdf	A4, to sider, ett per gruppe
Sporkort	sporkort.pdf	A4, 12 kort om døgnet til Maja, ett sett per gruppe
KI-logg	ki-logg.pdf	A4, ett ark per elev per økt

Materiellet og presentasjonene lastes ned fra kurssiden på nettsiden. Presentasjonene åpnes i nettleseren, og PDF av hver presentasjon ligger der som reserve. Fasiten ligger som vedlegg bakerst i heftet. Den er for læreren og skal ikke deles ut til elevene.

KURS 8 · ØKT 1

Hva vet de om meg?

10. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan nevne seks typer digitale spor, forklare at spor sammen sier mer enn hvert for seg, og skille mellom det man kan slå fast, det man kan gjette og det man ikke vet.

Kort fortalt: elevene følger døgnet til Maja, 14 år og oppdiktet, gjennom tolv digitale spor: bussbillett, søk, chat, treningsklokke og mer. De finner hvilke typer spor hvert kort gir, og skriver hva noen kan slå fast, gjette eller ikke vite om henne. Elevene skal gå ut av timen med at hvert spor sier lite, men at mange spor sammen sier mye, også om andre enn Maja.

Før timen

rundt 15 min

- Skriv ut sporkortene, ett sett per gruppe på tre eller fire: [sporkort.pdf](#) (tolv kort). Klipp ut kortene.
- Skriv ut sporkartet, ett per gruppe: [sporkart.pdf](#). Side 1 er rutenettet, side 2 konklusjonsarket.
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-1.html](#). Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Maja er oppdiktet. Elevene skal ikke fortelle om sine egne spor. Si det høyt før øvelsen.

Det du trenger å vite

Personopplysninger er alt som kan knyttes til en person: navn, men også posisjon, bilder, søk, stemme og kjøp.

Seks typer spor: posisjon, kjøp, søk og tekst, ansikt og stemme, kropp og helse, kontakter og andre. Ansikt og stemme regnes som særlig beskyttet når de brukes til å kjenne en person igjen. Det gjør helseopplysninger også.

Ett spor sier lite, mange sier mye. En bussbillett alene betyr lite. Posisjon om natta og på hverdager viser til sammen hvor Maja bor og går på skole.

Du er med i andres spor. Når Maja skriver om venninnen Sara i en chat, eller tar bilde med venner i bakgrunnen, er det også deres opplysninger.

Eksempler på hva elevene kan komme fram til:

Påstand om Maja	Vurdering
Hun kan finnes igjen ved å se hvor mobilen er om natta	Kan slås fast (posisjon natt og morgen)
Hun går på en skole på en bestemt adresse	Kan slås fast (hverdager 08 til 15)
Hun driver med løping	Kan slås fast (klokke og rute)
Hun har en bestevenninne som heter Sara	Sikkert at Maja skrev det, ikke at Sara vet det
Hun er stresset før prøver	Gjetting. Ett søk og en kveld uten søvn beviser ikke det
Hun vil kjøpe sko	Gjetting. Hun så på dem, men kjøpte ikke
Hun har dårlig råd	Vet man ikke
Hun sover dårlig	Vet man ikke ut fra ett døgn

De fleste elever tror først de vet mer enn sporene viser. Poenget er at sporene likevel sier mye om hvor hun bor, går på skole og hva hun driver med.

I kurs 8 kommer faktadelen før det praktiske, fordi kurset er på 10. trinn.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: personopplysninger og spor	3 til 6	6 til 10 min
Praktisk: Majas døgn	7	14 til 18 min
Diskusjon	8	6 til 10 min
KI-logg	9	3 til 5 min

Lysbilde 10 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min

KJERNE

Lysbilde 1 og 2. Del ut en lapp til hver elev.

Si: «Hva tror du mobilen din vet om deg etter en vanlig dag? Skriv det på lappen. Ingen skal lese den høyt.»
Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min

KJERNE

Lysbilde 3. Si: «Personopplysninger er alt som kan knyttes til en person. Ikke bare navn, men også hvor du er, bilder, hva du søker på, stemmen din og hva du kjøper.»

Lysbilde 4. Si: «Vi deler sporene inn i seks typer.» Les de seks typene. «Ansikt, stemme og helse regnes som særlig beskyttet.»

Lysbilde 5. Si: «Ett spor sier lite. En bussbillett betyr ikke mye. Men mange spor sammen kan vise hvem du er, hvor du bor og hva du driver med.»

Lysbilde 6. Si: «Du er også med i andres spor. Et bilde av en venn er vennens opplysninger, ikke bare dine.»

2. Praktisk

14 til 18 min

KJERNE

Lysbilde 7. Grupper på tre eller fire. Del ut sporkortene og sporkartet.

Si først: «Maja er oppdiktet. Ikke fortell om deres egne spor.»

Trinn 1: legg kortene i rekkefølge (2 til 3 min). **Si:** «Legg de tolv kortene etter klokkeslett.»

Trinn 2: fyll ut sporkartet (5 til 6 min). **Si:** «For hvert kort setter dere kryss for hver type spor kortet gir. Ett kort kan gi flere typer.»

Trinn 3: hva kan man si om Maja? (6 til 8 min). **Si:** «Skriv åtte påstander om Maja på side 2. Plasser hver i en kolonne: kan slås fast, kan gjettes eller vet man ikke. Skriv hvilke kort som støtter påstanden.»

Se etter, og spør:

- Påstander som går lenger enn sporene, for eksempel «Maja er stresset» ut fra ett søk. Spør: «Hvor mange kort støtter den?»
- Grupper som ser at posisjonen om natta og på skoledager viser hvor Maja bor og går på skole. Be dem si det til klassen i diskusjonen.
- Grupper som oppdager at Sara og vennene i bakgrunnen også er i sporene.

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 8. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Hva kan noen konkludere om Maja som hun ikke ville delt?» (Hvor hun bor og går på skole, hvem vennene hennes er.)
- **Utdyping:** «Hvem kan ha nytte av å vite dette, og hvem kan bruke det mot henne?» (Annonserer, apper. Noen som vil finne henne.)
- **Utdyping:** «Hva av dette har Maja selv valgt å dele, og hva har hun ikke tenkt på?» (Hun valgte å chatte. Hun tenkte trolig ikke på posisjonen.)
- **Utdyping:** «Sara er nevnt i en chat. Har Maja rett til å dele opplysninger om Sara?» (Saras opplysninger er Saras. Ikke ett enkelt svar.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 9. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hva ville du ikke ha delt, og hvorfor?»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurte på ...»

Si: «Skriv generelt, ikke om deg selv.» Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av økt 2.

Misforståelser å følge med på

- At det bare er navn og adresse som er personopplysninger.
- At ett spor aldri kan skade.
- At sporene er «bare data» og ikke handler om personen.
- At gjetting er det samme som å vite.

Tilpasning

- **Kort tid:** hopp over konklusjonsarket og la gruppene velge tre påstander.
- **Mer tid:** gruppene lager sitt eget døgn for en oppdiktet person, og bytter med en annen gruppe.

KURS 8 · ØKT 2

Hva skjer med det du skriver til en chatbot?

10. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan forklare at det de skriver til en chatbot kan lagres og brukes, vet hvor de finner reglene, og kan sortere hva som er trygt å dele.

Kort fortalt: elevene lærer at det de skriver til en chatbot kan lagres og brukes til å trene systemet, at det finnes to slags aldersgrenser, og at skolens godkjente tjeneste er noe annet enn en privat konto. Så sorterer de 16 kort med ting man kan skrive, i grønt, gult og rødt. Elevene skal gå ut av timen med en egen regel for hva de skriver til en chatbot.

Før timen

rundt 20 min

- Skriv ut delingskortene, ett sett per gruppe på tre eller fire: [delingskort.pdf](#) (16 kort). Klipp ut kortene.
- Skriv ut delingsarket, ett per gruppe: [delingsark.pdf](#). Det har tre soner: grønt, gult og rødt.
- Finn ut hva skoleeier har sagt om skolens godkjente KI-tjeneste: er den godkjent, finnes det databehandleravtale, lagres samtaler, og brukes de til trening? Du skal fortelle det på lysbilde 6. Vet du ikke, si det, og si hvem elevene kan spørre.
- Sjekk på lovdata.no at aldersgrensen for samtykke fortsatt er 13 år. Det er foreslått å endre den.
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-2.html](#). Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Elevene bruker ingen chatbot i denne økta. Kortene beskriver bare hva en elev kan komme til å skrive. Ikke bruk ekte opplysninger fra elevene.

Det du trenger å vite

Lagring: det du skriver til en chatbot, kan lagres. Hvor lenge, og hvem som kan lese det, varierer fra tjeneste til tjeneste. Det står i vilkårene og i personvernerklæringen.

Trening: hos noen tjenester brukes samtaler til å trene systemet som standard, og du må selv reservere deg. Hos andre gjør de det ikke. Du må sjekke for hver tjeneste. Kurset nevner ingen tjenester ved navn.

To slags aldersgrenser:

- **Loven:** i Norge er grensen i dag 13 år for å samtykke til at en nettsjeneste bruker personopplysningene dine. Under 13 må foreldre samtykke. Det er foreslått å endre grensen.
- **Tjenesten:** kan ha en egen grense i vilkårene sine. Noen har 18 år.

Skolens godkjente tjeneste: skoleeier har vurdert tjenesten og har avtale om hvordan opplysningene behandles. En privat konto er noe annet. I skolearbeid brukes bare tjenesten skolen har godkjent.

Tommelfingerregel: skriv ikke noe du ikke ville sagt høyt til en ukjent person. Ikke del andres opplysninger.

Forslag til sortering:

Sone	Kort
Grønt	1 favorittfarge, 2 «forklar fotosyntese», 3 oppskrift, 4 historie om en oppdiktet person
Gult	5 fornavn, 6 skolen din, 7 karakter, 8 hvor ofte du trener, 9 en egen tekst du vil ha tilbakemelding på
Rødt	10 adresse, 11 telefonnummer, 12 passord, 13 bilde av en venn, 14 diagnose, 15 bilde av ansiktet ditt, 16 fødselsnummer

Kort 7, 8 og 9 kan med god grunn plasseres annerledes. Godta det når elevene begrunner. Kort 13 er rødt fordi det er vennens opplysninger, og du kan ikke si ja på vegne av vennen.

I kurs 8 kommer faktadelen før det praktiske, fordi kurset er på 10. trinn.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: lagring, trening, aldersgrenser, skolens tjeneste	3 til 6	6 til 10 min
Praktisk: grønt, gult og rødt	7	14 til 18 min
Diskusjon	8	6 til 10 min
KI-logg	9	3 til 5 min

Lysbilde 10 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min

KJERNE

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra økt 1 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Når du skriver noe til en chatbot, hvor tror du det blir av? Skriv det på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min

KJERNE

Lysbilde 3. Si: «Det du skriver til en chatbot, kan lagres. Hvor lenge, og hvem som kan lese det, varierer. Det står i vilkårene og personvernerklæringen.»

Lysbilde 4. Si: «Hos noen tjenester brukes samtalerne til å trene systemet, med mindre du selv sier nei. Hos andre gjør de det ikke. Det må sjekkes for hver tjeneste.»

Lysbilde 5. Si: «Det finnes to slags aldersgrenser. Loven sier i dag at du må være 13 år for selv å samtykke til at en nettjeneste bruker opplysningene dine. Under 13 må foreldrene samtykke. I tillegg har tjenestene egne grenser i vilkårene, og noen har 18 år.»

Lysbilde 6. Si: «Skoleeier har vurdert skolens tjeneste og har en avtale om hvordan opplysningene behandles. En privat konto er noe annet.» Fortell så hva skoleeier har sagt om tjenesten dere har.

Si til slutt: «En tommelfingerregel: skriv ikke noe du ikke ville sagt høyt til en ukjent person, og ikke del andres opplysninger.»

2. Praktisk

14 til 18 min

KJERNE

Lysbilde 7. Grupper på tre eller fire. Del ut delingskortene og delingsarket.

Trinn 1: sorter (6 til 8 min). **Si:** «Sorter de 16 kortene i tre soner. Grønt er greit. Gult er tenk først: bare i skolens godkjente tjeneste, og bare hvis du må. Rødt er aldri. Skriv én setning om hvorfor ved tre av kortene.»

Trinn 2: sammenlign (4 til 5 min). **Si:** «Bytt ark med en annen gruppe. Marker ett kort dere ville plassert annerledes, og skriv hvorfor.»

Trinn 3: finn en regel (3 til 4 min). **Si:** «Skriv en regel på tre til fem ord som hjelper dere å bestemme grønt, gult eller rødt. For eksempel: Kan det peke på noen?»

Se etter, og spør:

- Kort 7, 8 og 9 (karakter, trening, egen tekst). Elevene er ofte uenige. La dem argumentere.
- Kort 13 (bilde av en venn). Spør: «Kan du si ja på vegne av vennen?»
- Grupper som setter alt i rødt. Spør: «Hva kan du da bruke en chatbot til?»

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 8. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Hvem bestemmer hva som er trygt å dele: du, foreldrene dine, tjenesten, skolen eller loven?» (Alle har en del av ansvaret. Loven setter grenser, skolen velger tjeneste, men du bestemmer hva du skriver.)
- **Utdyping:** «Hvorfor kan ikke tjenesten bare si at det er trygt, og så er det trygt?» (Tjenesten tjener på dataene. Noen andre må kunne sjekke.)
- **Utdyping:** «Kan du si ja på vegne av en venn?» (Nei. Det er vennens opplysninger.)
- **Utdyping:** «Bør 13-åringer få bestemme dette selv?» (Ikke ett riktig svar.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 9. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hva er min regel for hva jeg skriver til en chatbot?»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurar på ...»

Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av økt 3.

Misforståelser å følge med på

- At «sletter chatten» betyr at tjenesten ikke har den lenger.
- At en aldersgrense i vilkårene er det samme som loven.
- At det er trygt fordi chatboten «bare er en maskin».
- At skolens tjeneste og en privat konto behandler data likt.

Tilpasning

- **Kort tid:** sorter bare de ti første kortene.
- **Mer tid:** gruppene lager tre egne kort og tester dem på en annen gruppe.

KURS 8 · ØKT 3

Hva sier loven?

10. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan forklare rettighetene innsyn, retting og sletting, vet hvordan man ber om dem, og kan vurdere om et svar er komplett.

Kort fortalt: elevene lærer tre rettigheter fra personvernloven: innsyn, retting og sletting. Så skriver de en innsynsbegjæring for Maja fra økt 1 til den oppdiktete Kvikk-appen, og vurderer svarbrevet appen sender. Elevene skal gå ut av timen med at de har rett til å få vite hva en app vet om dem, at det er gratis, og at et svar kan mangle ting de har krav på.

Før timen

rundt 10 min

- Skriv ut innsynsmalen, én per par: [innsynsmal.pdf](#) . Side 1 er malen, side 2 er svarbrevet fra Kvikk-appen med sjekkliste.
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-3.html](#) . Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Kvikk-appen, Maja og svarbrevet er oppdiktet. Elevene skriver på vegne av Maja, ikke på vegne av seg selv.

Det du trenger å vite

Tre rettigheter (Datatilsynet lister åtte, kurset bruker tre):

- **Innsyn:** du kan få vite hvilke opplysninger en virksomhet har om deg.
- **Retting:** du kan få feil rettet.
- **Sletting:** du kan få opplysninger fjernet, i noen tilfeller.

Slik ber du om innsyn: ta kontakt med virksomheten. Datatilsynet har et skjema. Virksomheten kan kreve at du viser hvem du er.

Hva du kan få vite: en kopi av opplysningene, hva de brukes til, hvem de er gitt til, hvor lenge de lagres, hvor de kommer fra, og om det tas automatiske avgjørelser om deg.

Fristen: virksomheten skal svare uten unødig opphold, og senest innen en måned. Det er gratis. Får du ikke svar, kan du klage til Datatilsynet.

Sletting har unntak, for eksempel når en lov krever at opplysningene oppbevares. Virksomheten skal da gi en skriftlig begrunnelse.

Svarbrevet fra Kvikk-appen gir kopi av opplysningene, formål og kilde. Det mangler tre ting: hvem opplysningene er gitt til, hvor lenge de lagres, og om det tas automatiske avgjørelser om Maja. Maja kan svare og be om disse tre. Får hun ikke svar, kan hun klage til Datatilsynet.

I kurs 8 kommer faktadelen før det praktiske, fordi kurset er på 10. trinn.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: rettigheter, innsyn, frist, sletting	3 til 7	6 til 10 min
Praktisk: be om innsyn for Maja	8	14 til 18 min
Diskusjon	9	6 til 10 min
KI-logg	10	3 til 5 min

Lysbilde 11 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min **KJERNE**

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra økt 2 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Kan jeg kreve å få se alt en app vet om meg? Kan jeg kreve at den sletter det? Skriv det på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min **KJERNE**

Lysbilde 3. Si: «Personvernloven gir deg rettigheter. Datatilsynet lister åtte. Vi ser på tre: innsyn, som betyr å få vite hva de har om deg. Retting, som betyr å få feil rettet. Og sletting, som betyr å få opplysninger fjernet, i noen tilfeller.»

Lysbilde 4. Si: «Du ber om innsyn ved å kontakte virksomheten. Datatilsynet har et skjema du kan bruke. Virksomheten kan be deg vise hvem du er, så ingen andre får dine opplysninger.»

Lysbilde 5. Si: «Dette har du rett til å få vite.» Les listen.

Lysbilde 6. Si: «De skal svare så fort de kan, og senest innen en måned. Det er gratis. Svarer de ikke, kan du klage til Datatilsynet.»

Lysbilde 7. Si: «Sletting har unntak, for eksempel når en lov sier at opplysningene skal oppbevares. Da skal virksomheten forklare skriftlig hvorfor.»

2. Praktisk

14 til 18 min **KJERNE**

Lysbilde 8. Elevene jobber i par. Del ut innsynsmalen.

Si først: «Dere skriver på vegne av Maja fra første økt, til den oppdiktede Kvikk-appen. Bruk bare Maja, ingen ekte navn eller kontaktopplysninger. Ikke snu arket før jeg sier fra.»

Trinn 1: skriv innsynsbegjæringen (6 til 8 min). Si: «Fyll ut malen. Skriv hva Maja ber om, hvilke opplysninger hun vil se, hvilken frist som gjelder, og hva hun gjør hvis hun ikke får svar.»

Trinn 2: vurder svaret (5 til 6 min). Si: «Snu arket. Dette er svaret fra Kvikk-appen. Sett kryss for det brevet faktisk gir. Skriv hva dere vil svare for å få resten.»

Trinn 3: sletting (3 til 4 min). Si: «Skriv én setning der Maja ber Kvikk-appen slette søkene hennes, og én setning om hva appen kan svare for å la være.»

Se etter, og spør:

- Par som skriver ekte navn eller kontaktopplysninger. Be dem bruke Maja.
- Par som tror at appen må slette alt. Spør: «Når kan en virksomhet si nei?» (Når en lov krever at opplysningene oppbevares.)
- Par som overser at brevet ikke sier noe om automatiske avgjørelser. Spør: «Gå gjennom listen fra lysbilde 5. Hva mangler?»

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 9. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Hvorfor har loven disse rettighetene?» (Fordi virksomheter vet mye om oss, og vi ellers ikke kunne sjekket hva de gjør.)

- **Utdyping:** «Hva hjelper rettighetene hvis ingen bruker dem?» (Lite. Virksomheter merker det når folk spør.)
- **Utdyping:** «Hva hjelper det å få vite hvem opplysningene er gitt til?» (Da kan du spørre dem også, og se om noe er delt uten at du visste det.)
- **Utdyping:** «Hva hvis appen holder til i et annet land?» (Reglene gjelder også for apper fra andre land når de retter seg mot brukere i Norge, men det kan være vanskeligere å få dem gjennomført.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 10. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hvilken rettighet er viktigst for deg, og hvorfor?»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurar på ...»

Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av neste kurs.

Misforståelser å følge med på

- At virksomheten alltid må slette.
- At man må betale for innsyn.
- At loven bare gjelder store firmaer.
- At rettighetene bare gjelder voksne.

Tilpasning

- **Kort tid:** hopp over trinn 3.
- **Mer tid:** paret bytter innsynsbegjæring med et annet par og leter etter det som mangler.

VEDLEGG

Fasit

For lærere. Ikke del fasiten med elevene før øktene er gjennomført.

Økt 1: sporene til Maja

Maja er 14 og oppdiktet. Datatypene på hvert kort:

Kort	Tid	Datatyper
1	06:50	Ansikt og stemme
2	07:30	Posisjon
3	07:40	Kjøp, Posisjon
4	10:30	Søk og tekst
5	12:00	Kjøp
6	14:30	Søk og tekst, Kontakter og andre
7	15:30	Posisjon, Kropp og helse
8	17:00	Ansikt og stemme, Posisjon, Kontakter og andre
9	18:30	Søk og tekst
10	20:30	Ansikt og stemme, Kontakter og andre, Kjøp
11	22:00	Søk og tekst
12	22:45	Kropp og helse, Posisjon

Forslag til vurdering av påstander om Maja. Elevenes påstander vil variere, så bruk dette som eksempler:

Utsagn	Vurdering
Maja bor ett sted, og kan finnes igjen ved å se hvor mobilen er om natta	Sikkert nok (posisjon natt og morgen)
Maja går på en skole på en bestemt adresse	Sikkert nok (hverdager 08 til 15)
Maja driver med løping og er ofte ute	Sikkert nok (klokke og rute)
Maja har det vondt og er stresset før prøver	Gjetting. Ett søk og en kveld uten søvn beviser ikke det
Maja har en bestevenninne som heter Sara	Sikkert at Maja skrev det. Ikke sikkert at Sara vet det
Maja har dårlig råd	Vet ikke. Hun kjøpte lunsj og bussbillett, ikke mer
Maja vil kjøpe sko	Gjetting. Hun så på dem, men kjøpte ikke
Maja sover dårlig	Vet ikke ut fra ett døgn

Poenget er at de fleste elevene først tror de vet mer enn sporene viser, og at sporene til sammen likevel sier mye om hvor hun bor, går på skole og hva hun driver med.

Økt 2: delingskortene

Kort	Beskrivelse	Plassering	Begrunnelse
1	Favorittfargen din	Grønt	Kan ikke peke på deg
2	«Forklar fotosyntese enkelt»	Grønt	Faglig spørsmål uten personer
3	En oppskrift på pannekaker	Grønt	Kan ikke peke på noen
4	En historie om en oppdiktet person	Grønt	Oppdiktet. Ikke bruk virkelige navn
5	Fornavnet ditt	Gult	Kan peke på deg sammen med andre opplysninger
6	Hvilken skole du går på	Gult	Sammen med fornavn og alder kan det finne deg

Kort	Beskrivelse	Plassering	Begrunnelse
7	Karakteren din på siste prøve	Gult	Personlig. Kan være sårbart
8	Hvor ofte du trener	Gult	Sier noe om vanene dine
9	En tekst du har skrevet selv og vil ha tilbakemelding på	Gult	Sjekk først at den ikke har navn eller personlige detaljer
10	Adressen din	Rødt	Gir tilgang til deg og hjemmet ditt
11	Telefonnummeret ditt	Rødt	Gir tilgang til deg
12	Et passord	Rødt	Gir tilgang til kontoene dine
13	Et bilde av en venn	Rødt	Det er vennens opplysninger. Du kan ikke si ja for vennen
14	En diagnose	Rødt	Helseopplysninger er særlig sensitive
15	Et bilde av ansiktet ditt	Rødt	Ansikt kan brukes til å kjenne deg igjen
16	Fødselsnummeret ditt	Rødt	Åpner for identitetstyveri

Kort 7, 8 og 9 kan med god grunn plasseres annerledes. Be elevene begrunne. Plasseringen er et forslag, ikke en lov.

Økt 3: innsynsbegjæringen og svarbrevet

Svarbrevet fra Kvikk-appen gir kopi av opplysningene, formål og kilde. Det mangler:

- hvem opplysningene er gitt til
- hvor lenge de lagres
- om det tas automatiske avgjørelser om Maja

Maja kan svare og be om disse tre, med frist på en måned fra svaret. Får hun ikke svar, kan hun klage til Datatilsynet.

Sletting: en virksomhet kan si nei hvis en lov krever at opplysningene oppbevares, eller i andre unntakstilfeller. Den skal da gi en skriftlig begrunnelse.

Kilder og kreditering

Alle kildene materielt bygger på, står under Kilder på nettsiden. Kildene sjekkes før trykk, og deretter hvert år.

Økt 1: Hva vet de om meg?

- GDPR (personvernforordningen) art. 4 og 9 om personopplysninger og særlige kategorier.
- Døgnet til Maja og alle spor er oppdiktet.

Økt 2: Hva skjer med det du skriver til en chatbot?

- Personopplysningsloven § 5 (aldersgrense 13 år). Det er foreslått å endre grensen. Sjekk gjeldende regel på lovdata.no.
- Hva som lagres og brukes til trening, varierer og står i hver tjenestes vilkår. Ingen bestemte tjenester er navngitt i elevmaterialet.
- Delingskortene er oppdiktet.

Økt 3: Hva sier loven?

- Datatilsynet, «Den registrertes rettigheter» og «Innsyn» (lest 14. oktober 2026). Innsynssiden ble publisert 21. mai 2024 og sist endret 26. august 2024.
- Svarbrevet, Maja og Kvikk-appen er oppdiktet.